

MAARTEN VAN DIJK, TIMO D'HOLLOSY, RON A. HULST,
FRANCIEN SNIEDER, MILO VERHAMME, MATTIJS WIJCKER

Jaaroverzicht Archeologie

2007

9

2007 was het jaar dat de – lang verwachte – nieuwe wet op de archeologische monumentenzorg in werking trad. In Amersfoort werkt men al jaren volgens de principes van deze wet: archeologie maakt deel uit van de ruimtelijke ordening en de kosten komen ten laste van de bodemverstoorder. De regels, richtlijnen en procedures, volgens welke gewerkt moet worden, zijn aangescherpt en de opgravingvergunning die de gemeente Amersfoort al sinds 1989 bezit, moet opnieuw aangevraagd, waarbij aan nieuwe criteria moet worden voldaan. De afdeling archeologie van de gemeente is volop bezig met het implementeren van de nieuwe regels en procedures en het aanpassen aan de criteria voor de nieuwe opgravingvergunning. In 2008 zal deze worden aangevraagd (tot september 2009 geldt de oude vergunning nog).

In de tussentijd wordt er ook gegraven door de afdeling archeologie van de gemeente. De voornaamste opgravingen passeren hier de revue: in de binnenstad enkele kleine onderzoeken en – zoals al vele jaren achtereen – opgravingen op het nieuwe bedrijventerrein de Wieken. Een zeer groot en langdurig onderzoek vond plaats in Leusden in het gebied van de Schammer.

Stadhuisplein

Wegens het ruimen van de oude, zieke beuken en planten van nieuwe bomen op het Stadhuisplein, werden twee proefsleuven gemaakt. Het zou mogelijk zijn dat zich hier begravingen bevinden van de begraafplaats van het Observantenklooster, waar al eerder een gedeelte van is opgegraven (in 1992).

In de proefsleuven werden geen skeletten of andere belangwekkende zaken gevonden, maar kort na het onderzoek kreeg het Archeologisch Centrum de melding binnen dat bij grondwerkzaamheden voor de nieuwe bomen, aan de kant van de hoofdingang van het stadhuis, menselijke

skeletdelen werden gevonden. Het bleek te gaan om een graf, noordwest-zuidoost georiënteerd, met de resten van een jonge man. De kist was bijna geheel vergaan en nog nauwelijks zichtbaar. In de directe omgeving werden geen andere begravingen aangetroffen. Na onderzoek ter plaatse is het skelet weer met grond afgedekt.

Maakte het graf inderdaad deel uit van de begraafplaats van het Observantenklooster? Het zou kunnen, maar dan lag het solitaire graf wel zeer ver verwijderd van de andere graven. Of maakte het graf deel uit Algemeen Burgerlijke Begraafplaats Achter-Davidshof, die ter plaatse van het huidige stadhuis en ten noorden ervan

lag? De ingang van de begraafplaats met twee huisjes ter weerszijden van de toegangspoort lag ongeveer waar zich nu de hoofdingang van het stadhuis bevindt. De begraafplaats, die hier van 1830 tot 1946 in gebruik is geweest, is in de jaren zeventig geruimd, om plaats te maken voor het stadhuis. Het is een voor de hand liggende gedachte het gevonden skelet in te delen bij deze begraafplaats, maar gezien de plek waar dit gevonden is, halverwege de bomengroep en het stadhuis, niet waarschijnlijk. De groep van acht beuken bevond zich een flinke straatbreedte, zeker 10 meter, voor de ingang van de begraafplaats. Het skelet lag binnen deze zone en dus

waarschijnlijk niet op de begraafplaats, maar er vóór. De graven van de begraafplaats waren immers omstreeks 1970 allemaal geruimd. Het voor de deuren van het stadhuis gevonden graf stelt ons kortom voor een groot raadsel.

Groenmarkt

Op tal van plaatsen in de binnenstad rijzen in het weekend en tijdens feesten urinoirs uit het plaveisel omhoog, de zogenaamde urilift. Op de hoek van de Groenmarkt en de Windsteeg werd ook een urilift geplaatst. Het gat van 2 bij 3 meter dat hiervoor moet gegraven, is gemaakt door archeologen van de gemeente. Gezien de aan-

←
 Ingang van de
 Algemeen Burger-
 lijke Begraafplaats
 Achter-Davidshof;
 nu staat hier het
 stadhuis.

Foto: Archief
 Eemland, 1963

← ←
 Groenmarkt: één
 van de aangetroffen
 graven; het hout van
 de kist is vergaan.
 Foto: Archeologisch
 Centrum

wezigheid van een begraafplaats – het Sint Joriskerkhof, al eerder, in 1997, gedeeltelijk onderzocht – die rond 1600 buiten gebruik is geraakt, was dat een zeer precies werk. Elf skeletten zijn hierbij aangetroffen, alle oost-west georiënteerd met het hoofd in het westen. Vondsten van spijkers wijzen op de aanwezigheid van kisten, maar zelf waren deze geheel vergaan. De skeletten zijn getekend en voor onderzoek geborgen, waarna ze zullen worden herbegraven. De begravingen zijn op z'n vroegst tweede helft 14^e eeuw, want een bakstenen goot uit vermoedelijk eerste helft 14^e eeuw, wordt door twee van de begravingen verstoord. De graven zijn dus later dan de goot.

Historische bronnen vertellen ons dat de laatste begraving op de Groenmarkt, het kerkhof behorend bij de Sint Joriskerk, in 1602 plaatsvond.

De graven kunnen dus gedateerd worden tussen 1350 en 1600. Begeleidende vondsten bij de graven, die een verfijning van de datering zouden kunnen leveren, waren helaas schaars. De skeletten worden onderzocht op geslacht, leeftijd en eventuele ziektes, waarna ze zullen worden herbegraven.

Wieken-Vinkenhoef

Ook dit jaar vond hier archeologisch onderzoek plaats, waar aan weerszijden van de Hogeweg al

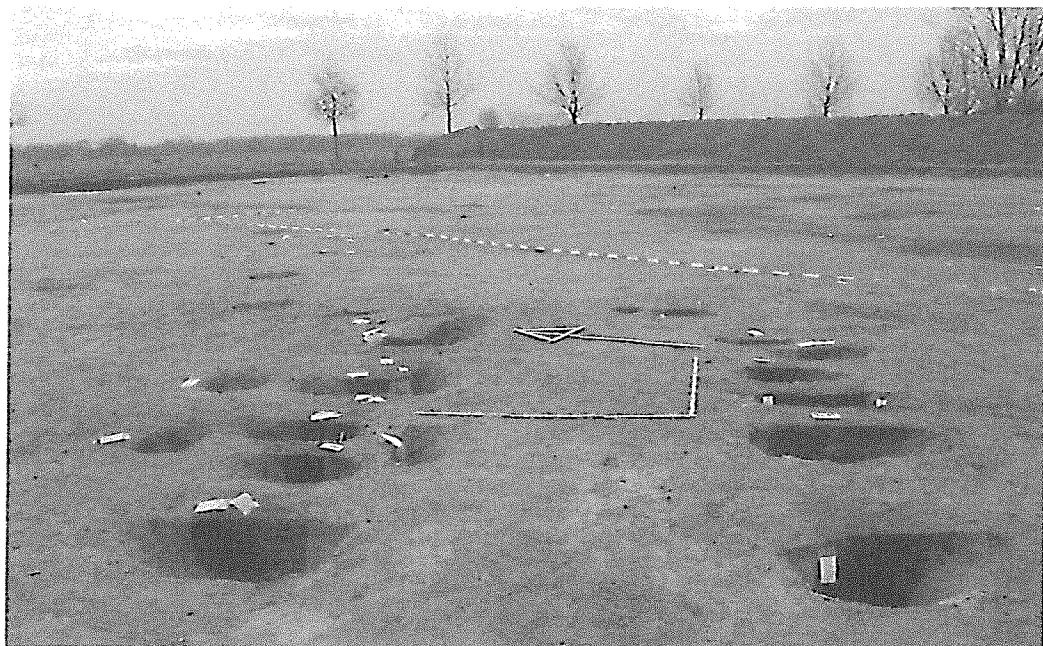
**Opraving aan de Hogeweg (Wieken-Vinkenhoef);
in het zand tekenen de karrensporen zich af.**

Foto: Archeologisch Centrum

30 boerenerven uit de Late IJzertijd (250 – 0 v. Chr.) zijn opgegraven. Het gebied wordt gekenmerkt door de betrekkelijk hoge ligging op een dekzandrug. Belangwekkend waren in 2007 de vondsten gedaan ter plaatse van twee percelen direct ten oosten van café-restaurant 'De Tweede Steeg' aan de Hogeweg.

Zoals ook elders in de omgeving was de oorspronkelijke bovengrond door ploegen verdwenen. Onder de ploegvoor begint direct het 'schoone' zand van de dekzandrug. In dit zand tekenen zich de grondverkleuringen af van de archeologische sporen. De in 2007 aangetroffen sporen bestonden voornamelijk uit smalle, langgerekte verkleuringen, die soms evenwijdig aan elkaar liepen. Een aantal werd al snel geïnterpreteerd als karrensporen, waarschijnlijk uit de Late Middeleeuwen. In andere langgerekte sporen werden echter veel scherven uit de prehistorie aange-

troffen. Halverwege het veldonderzoek werd de theorie aangehangen dat deze grondverkleuringen de resten waren van greppels rond zogenoemde langbedgraven uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd. Langbedgraven zijn in de bodem te herkennen als twee evenwijdige greppels. Hiertussen was een heuvel opgeworpen. In of onder de heuvel werden één of meer urnen met crematieresten ter aarde besteld. Gaandeweg de werkzaamheden werd echter geen spoor van graven en/of crematieresten geconstateerd, zodat langzaam de theorie van langbedgraven twijfelachtig begon te worden. Resten van min of meer evenwijdig lopende lange grondsporen kwamen, behalve de karrensporen, niet voor. Tijdens de uitwerking van de opgravinggegevens werd de theorie van langbedgraven definitief 'begraven'. De verdachte sporen bestonden uit langgerekte verkleuringen met een maximale

Opraving Schammer te Leusden; de gecoupeerde paalgaten van een prehistorische boerderij.

Foto: Archeologisch Centrum

breedte van 1 m, die naar de uiteinden steeds smaller werden. Opvallend was ook dat alle sporen een licht gebogen verloop hadden.

De beschreven sporen bevonden zich in een 30 m brede zone ten zuiden van de Hogeweg. De diepste sporen werden tot 80 cm beneden het huidige maaiveld aangetroffen en zijn overduidelijk afkomstig van wagenwielen. De parallelle sporen duiden op een asbreedte van 1.20 tot 1.30 meter. Eén karrenspoor liep van het noordoosten met een lichte bocht naar het westen over het hele opgravingsterrein. In dit spoor werd het zwaar verroeste restant van een ijzeren wielband gevonden samen met een tweetal verroeste hoefijzernagels (pech onderweg?). Andere karrensporen verschenen en verdwenen in/uit het aangelegde opgravingvlak op schijnbaar willekeurige plekken. Uit de diepe karrensporen zijn scherven van kannen van grijs aardewerk gebor-

gen. Dit soort aardewerk is typerend voor de 13^e en 14^e eeuw en is wellicht van de karren gevallen.

Er zijn echter ook, vaak minder diepe en meer uitgesleten, karrensporen gedocumenteerd die werden doorsneden dóór de bovengenoemde sporen uit de Late Middeleeuwen. Verreweg de meeste aardewerkscherven uit deze karrensporen dateren uit de Midden- of Late IJzertijd. Dit geeft aan dat serieus rekening moet worden gehouden met karren die al in deze vroege periode hun sporen achter hebben gelaten.

Maar nu terug naar de vreemde, licht gebogen sporen. De sporen bevonden zich aan beide zijden van de karrensporen en de holle kant was altijd gericht naar de karrensporen terwijl ze altijd op een gemiddeld hoger niveau lagen. Meestal bogen de smalle uiteinden weer terug naar de karrensporen. Overigens waren de sporen alleen aanwezig in het oostelijke deel van het

opgravingsterrein. De betekenis van deze archeologische sporen wordt duidelijk wanneer we een zandpad met karrensporen door een bos bekijken, het zijn de sporen van zijpaden en het gevolg van modderpoelen in het door karrensporen diep uitgesleten 'hoofdspoor'. De zijpaden ofwel zijsporen zijn ontstaan omdat voetgangers en pakkieren geen zin hadden door een modderpoel te lopen en daarom een omtrekkende beweging maakten via de iets hoger gelegen bermen. Het aardewerk dat de archeologen uit de zijsporen tevoorschijn haalden, dateert, op een enkele laatmiddeleeuwse scherf na, ook uit de periode Midden – Late IJzertijd.

Karrensporen en zijsporen horen bij elkaar en zijn de weerslag van een oude route over de dekzandrug. Een dergelijke route moet men zich voorstellen als een brede baan van sporen van wagens, trek- en pakkieren en voetgangers die zich de meest begaanbare weg zochten in het landschap. De opgraving toont dat de sporen uit vele richtingen komen en elkaar soms loodrecht kruisen. In het voorjaar van 2007 zijn tijdens een proefopgraving op een perceel ten noorden van de Hogeweg eveneens karrensporen tevoorschijn gekomen. Helaas ontbreekt hier een datering maar het is een aanwijzing hoe breed een prehistorische route kan zijn geweest, in dit geval bijna 300 meter.

Op het iets hogere deel ten zuiden van de Hogeweg werden ook bewoningsporen aangetroffen. Deze bestonden uit twee greppels, afvalkuilen en de paalsporen van een klein aantal spiekers, gebouwtjes voor opslag. Paalsporen van een boerderij zijn niet geconstateerd. Het vele aardewerkmateriaal in deze sporen stamt uit de Midden – tot Late IJzertijd (ca. 400 v. Chr. – o). Het is onduidelijk wat de relatie is tussen de bewoningsporen en de prehistorische karrensporen. Ze kunnen gelijktijdig zijn maar dat is met het aardewerkmateriaal niet te bewijzen.

In één van de laatmiddeleeuwse karrenspo-

ren bevond zich een bijzonder voorwerp. Het is een prachtig gepolijste stenen bijl, gemaakt van kwartsiet. De bijl is puntgaaf bewaard, heeft afmetingen van 81 x 42,5 x 21 mm en is van het zgn. 'Fels-Rechteckbeil' type. Dit type stamt uit het Midden- tot Laat-Neolithicum (ca. 3400 – 2000 v. Chr.). Dergelijke bijlen zijn niet onbekend op de Veluwe en in de Gelderse Vallei. Sporen van gebruik zijn met het blote oog niet zichtbaar; misschien had het kleine bijltje slechts een ceremoniële functie.

Maar wat doet z'n duizenden jaren oud voorwerp in het spoor van een laatmiddeleeuwse kar? Nu is er een wijdverbreid volksgeloof aangaande stenen voorwerpen die men vroeger in de grond vond. De bevolking associeerde dergelijke vondsten met de inslag van de bliksem. Zo slingerde de Germaanse god Donar zijn strijdhamer naar de aarde gepaard gaande met donder en bliksem. De voorwerpen waren heilig en er werden magische krachten aan toegeschreven. Als men het bijvoorbeeld tegen de gevel van een huis bevestigde, was deze beschermd tegen blikseminslag. In oude schriftelijke bronnen worden deze magische voorwerpen 'donderbeitel', 'donderkeil' of 'dondersteen' genoemd.

Men kan zich het volgende, middeleeuwse scenario voorstellen. Ergens vonden boeren tijdens het ploegen van het land onze bijl, borgen het goed op of bevestigden het ergens tegenaan. Lange tijd bleef het daar tot een verhuizing een tocht met een kar noodzakelijk maakte. Iemand is evenwel slordig geweest, want de bijl ging verloren en bleef weer lang onder de grond verborgen.

Schammer

Tussen de Rijksweg A28 en de Horsterweg in Stoutenburg liggen enkele weilanden, die tussen juni en december van 2007 het decor vormden van één van de grootste opgravingen die de afdeling archeologie van de gemeente Amersfoort de laatste jaren heeft uitgevoerd.

Het onderzoek vond plaats op het terrein 't Scham, ten oosten van de gelijknamige historische boerderij. Het terrein moest archeologisch onderzocht, omdat het is bestemd voor hockeyvelden.

In het bureauonderzoek was reeds de verwachting uitgesproken dat het gebied van hoge archeologische waarde zou zijn. Deze verwachting was mede gebaseerd op het feit dat het terrein zich bevindt op de kop en flanken van een dekzandrug. Vanwege hun hoge (en daardoor dus droge) ligging waren deze dekzandruggen in het verleden uitermate geschikt voor bewoning.

Prehistorische bewoning

Verspreid over het opgravingsterrein zijn sporen aangetroffen die getuigen van bewoning uit de prehistorie (Bronstijd/IJzertijd, 2000-50 v. Chr.) en de Late Middeleeuwen (1000-1500 n. Chr.). Het betreft paalsporen van boerderijen en voorraadschuurtjes, greppels en sloten, (water)kuilen en een enkele waterput. Opvallend is, dat de prehistorische sporen zich hoofdzakelijk bevinden aan de zuidzijde en de middeleeuwse sporen aan de noordzijde van het terrein.

Boeren in de Bronstijd en de IJzertijd leefden in kleine gemeenschappen en woonden in houten huizen met lemen wanden en daken van stro en bedreven op beperkte schaal akkerbouw en veeteelt. De erven bestonden uit een boerderij met één of meerdere bijgebouwen spiekers en waterputten/waterkuilen. In totaal zijn acht zogenaamde hoofdgebouwen gereconstrueerd en verder tientallen spiekers, bijgebouwen en een aantal (water)kuilen.

Voorlopig worden twee hoofdgebouwen in de Late Bronstijd gedateerd. De grootste Bronstijd boerderij, 17 m lang en 5,5 m breed, wordt in het noordoosten verstoord door een (sub)recente sloot. Bovendien was het opgravingsterrein ter hoogte van deze boerderijplattegrond zwaar afgetopt, waardoor de minder diep ingegraven

paalkuilen van het huis niet bewaard zijn gebleven. Het gebouw zal oorspronkelijk driedelig zijn geweest; een breed centraal deel met smallere zijdelen. Doordat vrijwel alle wandpalen zijn verdwenen, is niet duidelijk waar de toegang(en) tot de boerderij was. In hoeverre het gebouw een zogenaamd woonstalhuis is geweest kan niet worden vastgesteld, maar zal, gezien soortgelijke huizen elders in Nederland opgegraven, waarschijnlijk een gecombineerde functie van woon- en stalgedeelte hebben gehad. De plattegrond wordt op grond van vergelijkbare plattegronden (type Oss 1A en type Elp) en het aardewerk dat in de paalkuilen is aangetroffen in de Late Bronstijd (1200-800 v. Chr.) gedateerd.

Het andere hoofdgebouw is minimaal 12 m lang en 6,80 m breed geweest. Uit negen binnenstaanders, één middenstaander en zeven wandpalen is de plattegrond gereconstrueerd. De positie van de ingang(en) is niet meer zichtbaar, hiervoor ontbreken te veel wandpalen. In het noordoost deel van de plattegrond bevinden zich twee kuilen, waarvan één houtskool bevatte. Mogelijk zijn dit de restanten van een haardkuil en een voorraadkuil. Op grond van de vorm van de plattegrond in combinatie met het aangetroffen aardewerk wordt ook deze boerderij in de Late Bronstijd gedateerd.

Uit de daaropvolgende periode, de Vroege IJzertijd (800-500 v. Chr.), stammen vier hoofdgebouwen. Twee daarvan vertonen grote gelijkheid met elkaar. Ze zijn ongeveer 8 m lang en 4,5 à 5,5 m breed, hebben dicht op elkaar geplaatste buitenstijlen en ieder twee ingangen in de lange wand, één met een portaal, waardoor deze duidelijk herkenbaar is. De andere ingangen laten zich herkennen doordat de wand ter hoogte van iedere ingang licht naar binnen wijkt. Centraal in de plattegronden zijn de sporen van vier middenstaanders gevonden, deze palen hebben samen met de buitenstijlen het dak gedragen. Een derde minder goed geconserveerde platte-

grond – slechts elf paalkuilen én een deel van de zuidelijke wandgreppel zijn bewaard gebleven – heeft naar alle waarschijnlijkheid een soortgelijke indeling gehad. Het vierde hoofdgebouw (12,80 m lang en 4 m breed) dat, aan de hand van het aardewerk, in de Vroege IJzertijd wordt gedateerd, laat zich moeilijk reconstrueren.

Uit de Midden IJzertijd (500-250 v.Chr.) stammen twee hoofdgebouwen. Eén plattegrond, met een lengte van minimaal 15 m en een breedte van 5,60 m, is vrijwel compleet aangehouden. Centraal in de oostelijke en westelijke wand zijn de twee toegangen duidelijk zichtbaar. De toegang vormt de scheiding tussen het stal- en woondeel van de boerderij. Het staldeel kan worden herkend aan de dubbele palen. Centraal in het woondeel, min of meer in lijn met de ingang, is het restant van een lemen haard gevonden. Haardplaatsen worden vaak ter hoogte van ingangen aangelegd, de rook kan dan via de ingangen makkelijk naar buiten trekken. De andere, minder goed bewaarde structuur was minimaal 9,30 m lang en 4 m breed.

Rondom alle boerderijen zijn de sporen van verschillende spiekers en bijgebouwen gevonden. Spiekers zijn kleine, over het algemeen rechthoekige, structuren met een verhoogde vloer, bedoeld voor de opslag van bijvoorbeeld voedsel en goederen. De meeste spiekers bestonden uit vier of vijf paalkuilen, er is echter ook een aantal spiekers aangetroffen die uit zes of negen paalkuilen bestonden. Behalve de tientallen spiekers zijn ook negen ronde kuilen gevonden. Zeven van deze kuilen worden, aangezien ze tot in het (huidige) grondwaterniveau zijn gegraven, als waterkuil geïnterpreteerd. Waterkuilen worden in verband gebracht met de watervoorziening, de grootste kuil, met een diameter van meer dan 5 m, wordt als drenkkuil voor vee geïnterpreteerd en twee andere ronde kuilen met een vlakke bodem, als silo. Alle kuilen zijn nadat ze buiten gebruik zijn geraakt, opge-

vuld met afval. In één van deze kuilen is een complete smeltkroes gevonden, een aanwijzing voor metaalbewerking.

Tegen het einde van de Midden IJzertijd is de bodem van het onderzoeksterrein (gedeeltelijk) verspoeld geraakt. Deze overstroming was zichtbaar in de vorm van een laag verspoeld dekzand. De dikte van deze laag varieerde, met name in de lager gelegen delen van het terrein en in de natuurlijke depressies was ze goed bewaard gebleven. Een aantal paalkuilen van één van de plattegronden uit de Midden IJzertijd heeft ook een verspoeld karakter. Het lijkt er op dat na deze overstroming het terrein voor een lange periode niet bewoond is geweest, de eerstvolgende bewoningssporen dateren uit de Late Middeleeuwen.

Het middeleeuwse erf

De noordzijde van het terrein wordt gekenmerkt door een hoge concentratie middeleeuwse sporen: paalgaten, greppels, (water)kuilen en een waterput. Het vondstmateriaal uit de paalgaten van deze structuren bestaat voor het overgrote deel uit aardewerk en baksteenfragmenten. Andere materialen, zoals metaal (spijkers), dierlijk botmateriaal en natuursteen werden in slechts een handvol paalgaten teruggevonden. In vrijwel alle gevallen geeft het aardewerk uit de structuren, de waterkuilen en –put, en de greppels een datering tussen 1250-1350 n. Chr. Het gevonden aardewerk is vrij divers, al vormen het kogelpot en grijsge-draaid aardewerk de grootste groepen.

Uit het grote aantal onderzochte paalsporen zijn in totaal vijf structuren gereconstrueerd. Gezien de hoeveelheid sporen zullen het er zeker meer zijn geweest. Het subrecente aftoppen van het terrein heeft echter veel ondiepe sporen doen verdwijnen. De vijf geïdentificeerde structuren zijn een boerderij, twee spiekers, een schuur en een hooimijt.

Uit de boerderijplattegrond kunnen we

opmaken dat hij heeft bestaan uit een woon- en staldeel. Het zuiddeel van de plattegrond wordt gevormd door een cluster van veertien paalsporen die een drieschepige rechthoek van twee centrale rijen van drie palen (staanders) en twee zijrijen van vier palen vormen. Direct ten zuiden van dit cluster bevinden zich in het midden nog twee palen. Mogelijk zijn dit restanten van de ingang aan de zuidelijke kopse kant geweest. De diep gefundeerde palen, de drieschepigheid (stalboxen?) en de ingang aan de kopse kant, lijken erop te wijzen dat dit deel van de boerderij als staldeel in gebruik is geweest. Het staldeel vereiste namelijk een stevig en 'ruim' gefundeerd geheel, waar reparaties aan de orde van de dag waren. Dit verklaart tevens de enorme hoeveelheid (dubbele) paalgoten in dit deel.

Het noorddeel van de boerderij is een stuk lastiger te reconstrueren. De duidelijke 'lijnen' volgens welke het zuiddeel is aangelegd, wijken hier iets af en er bevinden zich beduidend minder (diepe) paalsporen in dit deel. Toch kunnen we er van uitgaan dat de plattegrond zich ten noorden van het stalgedeelte voortzette. De aangetroffen paalsporen en enkele restanten van een mogelijke wandgreppel zijn niet ergens anders aan toe te schrijven. De afwezigheid van paalgoten waar zich staanders bevonden moeten hebben, valt te verklaren door het feit dat de gebinten van het woongedeelte vaak rustten op bakstenen poeren, die niet werden ingegraven. Deze laten dus weinig of geen diepe archeologische sporen na. In enkele omliggende paalsporen als ook in de toplaag zijn veel baksteenfragmenten aangetroffen, wat deze veronderstelling ondersteunt.

Op het middeleeuwse erf stonden behalve de boerderij nog twee spiekers. Dit zijn bouwwerken van hout, twijgen, riet en stro, eventueel voorzien van een verhoogde vlonder, gebruikt voor de opslag van graan en voedsel. Het uiterlijk van spiekers kon onderling sterk verschillen. In dit geval gaat het om twee vierpalige vierkante

structuren van 3 tot 4.2m groot. Een nabijgelegen rechthoekig bouwwerk van een iets groter formaat (ca. 5x6m) wordt geïnterpreteerd als schuur. Een vlak ten zuiden van de boerderij gelegen ronde tot ovale verzameling paalgoten hebben behoord tot een hooimijt. Dergelijke mijten bestonden vaak uit een verzameling palen rondom de hooibalen, met eromheen een greppeltje – een zogenaamde kringgreppel – met water om het ongedierte op afstand te houden.

In de directe omgeving van de boerderij zijn zes laatmiddeleeuwse waterkuilen en één waterput gevonden. De waterkuilen liepen tot vlak boven of tot net in het grondwater. Vermoedelijk dienden ze als reservoir voor regenwater of water uit de nabijgelegen Barneveldsebeek. De waterput had – in tegenstelling tot de waterkuilen – een verstevigde ronde schacht, die tot ver in het grondwater liep. De put was een zogenaamde vlechtwandput, waarbij de schacht is opgebouwd uit horizontaal gevlochten wilgentwijgen tussen verticaal geplaatste staken.

Verspreid over het hele opgravingsterrein is een groot aantal greppels en sloten aangetroffen. Mogelijk deed een aantal van de greppels dienst als erfgreppel (ter afbakening van het erf) of om overtollig water bij de boerderij weg te loodsen (zogenaamde huisgreppels). De sloten dienden om de afwatering van de percelen richting de Barneveldsebeek of de Modderbeek (de natuurlijke voorganger van het later aangelegde Vallekanaal) te waarborgen. Vrijwel alle sloten staan haaks op de Schammersteeg en dateren uit de Late Middeleeuwen. Het dichtgooien van veel van deze sloten alsook de greppels in de 14^e / 15^e eeuw valt samen met de veranderende functie van het terrein. De boerderij en de meeste andere structuren zijn in de 14^e en 15^e eeuw afgebroken en de waterkuilen en -put worden gedempt. De bewoning lijkt zich vanaf dat moment verplaatst te hebben; wellicht al naar de boerderijplaats van de huidige boerderij 't Scham.